

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi

Journal of Ottoman Legacy Studies

ISSN 2148-5704

www.osmanlimirasi.net

osmanlimirasi@gmail.com

Cilt 11, Sayı 29, Mart 2024 / Volume 11, Issue 29, March 2024

17. YÜZYIL ŞAİRİ SELİMÎ VE NAZM-I NESEB-İ NEBÎ ADLI MESNEVİSİ *17th Century Poet Selîmî and His Masnavi Named Nazm-ı Neseb-i Nabî*

Makale Türü/ Article Types : Arařtırma Makalesi/ Research Article
Geliř Tarihi/ Received Date : 30.01.2024
Kabul Tarihi/ Accepted Date : 03.03.2024
Sayfa/Pages : 1-21
DOI Numarası/ DOI Number : <http://dx.doi.org/10.17822/omad.1428569>

Musa TOZLU

(Dr. Öğr. Üyesi), Giresun Üniversitesi / Türkiye, e-mail: musatozlu@hotmail.com, ORCID:
<https://orcid.org/0000-0002-1297-7834>

Atıf/Citation

Tozlu, Musa. "17. Yüzyıl Şairi Selîmî ve Nazm-ı Neseb-i Nebî Adlı Mesnevisi" *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi* 11/29 (2024): 1-21.

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD), Cilt 11, Sayı 29, Mart 2024.

Journal of Ottoman Legacy Studies (JOLS), Volume 11, Issue 29, March 2024.

ISSN: 2148-5704

17. YÜZYIL ŞAİRİ SELİMÎ VE NAZM-I NESEB-İ NEBÎ ADLI MESNEVİSİ

17th Century Poet Selîmî and His Masnavi Named Nazm-ı Neseb-i Nabî

Musa TOZLU

Öz: Klasik Türk şairleri Hz. Peygamber'e olan sevgi ve saygısını, onun övgüsünde çok sayıda manzum ve mensur eser ortaya koyarak göstermeye çalışmışlardır. Bu eserler genellikle naat, mevlit, hilye, siyer, miraciye, kırk ve yüz hadis gibi çok tercih edilen edebî türlere aittir. Bu çalışmaya konu olan eser ise az sayıda örneği olan nesepname türündedir. *Nazm-ı Neseb-i Nebî* adlı eser, iki yüz beyitlik bir mesnevidir. Hz. Peygamber'in temiz soyunun kronolojik olarak övgüsünün yapıldığı eser, okuyucuya bilgi vermek amacıyla didaktik ve tahkiyevi bir üslupla yazılmıştır. Mesnevi 17. yüzyılda yaşamış Selîmî'ye aittir. Çalışmanın giriş bölümünde neseb (soy) kavramı hakkında bilgiler verildikten sonra klasik Türk edebiyatında Hz. Peygamber'in nesebine dair yazılmış şiir örneklerinden bahsedilmiştir. Birinci bölümde Selîmî'nin hayatı hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde *Nazm-ı Neseb-i Nebî* adlı eser şekil, dil ve üslup ile muhteva başlıkları altında incelenerek öne çıkan özellikler belirtilmiştir. Üçüncü bölümde ise eserin iki nüsha üzerinden hazırlanan tenkitli metni verilmiştir. Sonuç bölümünde ise çalışmaya konu olan mesnevinin, mevcut bilgilere göre nesepname türünde müstakil ve Türkçe olarak kaleme alınan ilk eser olduğu vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nesepname, Hz. Muhammed, Selîmî, 17. yüzyıl, mesnevi

Abstract: Classical Turkish poets have tried to prove their love and respect for the Prophet by producing many works in verse and prose in his praise. These works generally belong to favoured literary genres such as naat, mawlid, hilye, siyar, miraciye, forty and hundred hadiths. The work subject to this study is in the genre of nesepname, of which there are few examples. *Nazm-ı Neseb-i Nebî* is a masnavi of two hundred couplets. The work, in which the Prophet's pure lineage is praised chronologically, is written in a didactic and tahkiyevi style in order to inform the reader. The Masnavi belongs to Selîmî who lived in the 17th century. In the introduction part of the study, after giving information about the concept of lineage, examples of poems written about the Prophet's lineage in classical Turkish literature are mentioned. In the first chapter, information about Selîmî's life is given. In the second part, the work *Nazm-ı Neseb-i Nebî* is analysed under the headings of form, language and style and content, and the prominent features are stated. In the third part, the critical text of the work prepared on the basis of two copies is given. In the conclusion section, it is emphasised that the masnavi, which is the subject of the study, is the first detached work written in Turkish in the genre of nesepname according to the available information.

Key Words: Nesepname, Prophet Muhammed, Selîmî, 17th century, masnavi

Extended Abstract

The acceptance of Islam by the Turks affected literary life as well as social and cultural life. With the adoption of this new religion, there were significant changes in the form and content of the works. As a reflection of the belief in tawhid brought by Islam, the most important changes in terms of content are the works on Allah and the Prophet Muhammad, the prophet of this religion. In classical Turkish literature, which developed under the influence of Islam, the person about whom the most works were written is the Prophet Muhammad. Poets have written many works in verse and prose in order to show their love and respect for him. The information obtained from the Holy Qur'an, hadiths and prophetic biography has been blended with aesthetic and literary taste in the imagination of poets and thousands of works have been produced. Every stage of his life, from his birth to his death, has been the subject of a separate

work for poets. This variety of subjects led to the emergence of literary genres such as siyar, mawlid, naat, miraciye, forty hadiths, hundred hadiths, regaikiye, hilye, shamaile, kaside-i bürde, esma-i Nebî, miracles-i Nebî, hijretname. The work that is the subject of this study is a work in the genre of nesepname written in praise of the Prophet Muhammad and his progeny.

Written by the 17th century poet Selîmî, Nazm-ı Neseb-i Nebî is a work in the genre of nesepname, the first example of which is found in Hoca Ahmed Yesevî's Dîvân-ı Hikmet. The masnavi, written in the metre fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün of Aruz, has 200 couplets. In the work, which is written in a didactic and tahkiyevî style in order to inform the reader, the pure lineage of the Prophet Muhammad is praised chronologically.

In the introductory part of this study, after giving information about the concept of lineage, it was stated that lineage was very important for the Arab society, and even the knowledge of lineage turned into a branch of science. It is also mentioned in this chapter that the Prophet Muhammad utilised genealogical information while inviting other Arab tribes to Islam and advised those around him to learn their genealogical information. In addition, the first example of a poem about the lineage of the Prophet Muhammad in classical Turkish literature and the names of other works on the subject are also included in this section.

In the first part of the study, biographical sources were reviewed and information about the life of Selîmî, the poet of the work, was tried to be presented. Accordingly, information such as that the poet's real name was Süleyman, that he was initiated into the Mevlevî order and that he died in 1099/1687-88 is stated in this section.

In the second part of the study, after stating the library information and physical characteristics of the two manuscripts containing the work Nazm-ı Neseb-i Nebî, the form, language and style and content of the work were examined. Accordingly, it is seen that the composition of the work conforms to the classical composition seen in masnavis, which consists of an introduction, a chapter on the subject and an ending. In the analysis of the metre, it is stated that almost every poet's works contain prosodic practices such as imale, zihaf, med and vasl, which are also found in Selîmî's work. In the analysis of rhyme, it is emphasised that in the masnavi Nazm-ı Neseb-i Nebî, most of the rhymes used are mürdef and mücerred rhyme and this is a tradition of classical Turkish poetry. In addition, some errors in the use of rhyme are also mentioned. Under the heading of language and style, it is stated that the language of the work is simple because it is written in the form of masnavi verse, in a didactic style to inform the reader and in a narrative style. Idioms used to strengthen the meaning and to add vividness to the words are also shown in this section. According to the analysis of the content, it is seen that the introduction of the masnavi contains couplets in the genre of tawhid, münacat, naat and medhiye in praise of poets such as Hakânî, Neşâtî and Cevrî. In the section of the Masnavi in which the subject of the Masnavi is treated, it is seen that 21 ancestors of the Prophet Muhammad, starting from his father Abdullah to his grandfather Adnan, are praised and prayer couplets are included for each of them. These ancestors are: Abdullah, Abdulmuttalib, Hashim, Abdumanaf, Qusayy, Kilâb, Murrah, Ka'b, Lu'ey, Gâlib, Fihri, Mâlik, Nadr, Kinâna, Hudhaymeh, Mudrike, Ilyâs, Mudar, Nizâr, Ma'ad and Adnan. In the study, it is also stated that while these names are praised in the masnavi, the features of their good morals and physical beauty are emphasised. These qualities include beauty of face and body, carrying the light of prophethood, being generous, virtuous, friend of the poor, brave, heroic, intelligent and vigilant, guardian of Ka'ba, protecting their people by presiding over them, orator and wise speaker.

The third part of the study is the section in which the masnavi Nazm-ı Neseb-i Nebî is published by comparing two copies. The two copies of the work that can be identified are in the manuscripts registered in the Turkish Manuscripts Section of the Istanbul University Rare Manuscripts Library with the fixture numbers 9288 and 621. The first copy is abbreviated as Ü1 and the second copy is abbreviated as Ü2.

In the conclusion part of the study, it is stated that the genre of nesepname, in which the pure lineage of the Prophet Muhammad is praised, was first encountered in the work of Hoca Ahmed Yesevî's *Dîvân-ı Hikmet*. The 17th century poet Mevcî wrote a Persian masnavi in this genre in the conclusion. Finally, it is stated that what makes the masnavi *Nazm-ı Neseb-i Nebî* important is that, according to the available information, it is the first independent and Turkish poem written in praise of the Prophet Muhammad's lineage.

Giriş

Klasik Türk edebiyatında Hz. Peygamber'e duyulan sevgi ve saygının bir sonucu olarak çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Siyer ilminden elde edilen bilgiler, şairlerin hayal dünyasında estetik ve edebî zevk ile beraber yoğrularak kağıtlara dökülmüş ve böylece Hz. Peygamber'in doğumundan vefatına kadar neredeyse hayatının her safhasından bahseden eserler ortaya çıkmıştır. Bu yazma eylemi zamanla siyer, mevlit, naat, miraciye, kırk hadis, yüz hadis, regaibiye, hilye, şemail, kaside-i bürde, hicretname, esma-i Nebi, mucizat-ı Nebi gibi edebî türlerin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Na't, mevlit, miraciye ve hilye gibi türlerde çok sayıda örnekler verilirken, regaibiye ve hicretname gibi türlerde çok daha az örneklere rastlanır. Çalışmaya konu olan eser de örneklerine az rastlanan ve -siyer kitaplarından elde edilen bilgiler çerçevesinde- Hz. Peygamber'in atalarının ve vasıflarının manzum olarak kaleme alındığı nesepname türünde bir eserdir.

Nesep, Arapça soy anlamına gelmektedir ve çoğulu da ensaptır. Bir görüşe göre yalnız baba tarafından, başka bir görüşe göre de hem baba hem anne tarafından olan akrabalık bağı ifade etmektedir. Araplar gerek Cahiliye gerekse İslami dönemde ensap bilgileriyle öne çıkmış ve bu bilgileriyle Arap olmayan toplumlara karşı övünmüşlerdir. Bir devlete sahip olamayan ve kabileler hâlinde yaşayan Araplar fertleri koruyan, kaynaşmayı sağlayan ve diğer kabile mensuplarından ayıran bir zırh gibi kabul ettikleri ensap bilgisine çok önem veriyorlar hatta bu bilgiyi bir ilim dalı olarak kabul ediyorlardı. Bu ilmin öğrenilmesindeki başlıca etkenlerden olan soy soplâ övünerek diğer kabile ve toplumlara karşı üstünlük yarışına girmek (asabiyet), İslamiyet tarafından yasaklanmıştır.¹ Bununla birlikte "Sıla-i rahim yapmanızı temin edecek ölçüde neseplerinizi öğreniniz." diyen Hz. Peygamber, bu sözüyle Müslümanların akraba ziyareti yapabilmek için neseplerini bilmeleri gerektiğini de bildirmiştir. Kendi soyunu atası Nizar'a kadar sayması, Arap yarımadasındaki diğer kabileleri İslam'a davet ederken ensap bilgisiyle de meşhur olan Hz. Ebu Bekir'i yanında bulundurması ve onun bu ilminden istifade etmesi, Hz. Peygamber'in ensap bilgisine verdiği önemi göstermesi açısından önemlidir.²

İslamiyet etkisiyle gelişen Türk edebiyatında, nesepname türünün ilk örneğine Hoca Ahmed Yesevî'nin *Dîvân-ı Hikmet* adlı eserinde rastlanır. Hoca Ahmed Yesevî, bir hikmetinde Hz. Peygamber'in atalarından babası Abdullah, dedeleri Abdülmuttalib, Haşim ve Abdümenaf'ı sayar ve gerekçesini de şu şekilde ifade eder:

Atası atı Abdullâh ikendür
Anadın toğmayın ölgen ikendür
(Babasının adı Abdullah'tır, anadan doğmadan ölmüştür.)
Muhammed'ni babası saklagandur
Yalangaç açlarını yoklagandur
(Muhammed'i dedesi korumuştur, çıplak açları yoklayandır.)
Babasın bilingiz Abdülmuttalib
Köngülde saklagaysız yahşi bilip
(Dedesi biliniz Abdülmuttalib, gönülde saklayımız iyi bilip.)

¹ Yasakla ilgili ayetler için bk. Hucurat 49/13, Mü'min 23/11 ve Tekâsür 102/1.

² Mustafa Fayda, "Ensab", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi C. 11 içinde* (İstanbul: TDV Yay., 1995), 244, 246.

Babasını atası erdi Haşim
Eşitkende akadur közde yaşım
(Dedesinin babası idi Hâşim, işitince akmakta gözde yaşım.)

Biling törtünçisidür Abdulmenâf
Alamı bilse her kim könglidür sâf
(Biliniz dördüncüsüdür Abdülmenâf, onları her kim bilse gönlü saf.)

Resûlnı bilse her kim tört puştın
Kıyamette kezer sekiz behiştin
(Resûlün her kim bilse dört ceddini, kıyamette gezer sekiz cennetini.)³

Mevcut bilgiler ışığında müstakil olarak kaleme alınan ilk nesepname, 17. yüzyıl şairi Mevcî'ye ait olup Farsçadır. Süleymaniye Kütüphanesi Aşir Efendi Bölümü Numara 438/3'te kayıtlı eserde Hz. Adem'den başlayarak babası Abdullah'a kadar Hz. Peygamber'in 53 atası zikredilir. 18. yüzyıl şairi Süleymân Nahîfî'nin *Mevlidü'n-Nebî* adlı eserinin 159 ila 191. beyitleri arası da nesepname türünün diğer bir örneği olarak kabul edilebilir. Eserde Hz. Peygamber'in baba tarafından nesebi Hz. İbrahim'e kadar sayılırken anne tarafından ataları Adnan'a kadar zikredilir.⁴

Çalışmaya konu olan eser, 17. yüzyılda yaşamış Selîmî'ye aittir. Eser, bugünkü bilgilere göre nesepname türüne ait müstakil ve Türkçe yazılmış ilk örnek olması açısından önemlidir. Tespit edilebilen iki nüsha üzerinden tenkitli metni hazırlanarak aşağıda sunulmuştur.

1. Selîmî (ö. 1099 / 1687-88)

Biyografik kaynaklarda hakkında fazlaca bilgi bulunmayan ve kendisine ait mevcut bilgilerin de yer yer karıştırıldığı Selîmî, 17. yüzyıl şairidir ve asıl ismi de Süleyman'dır. Aynı yüzyılın önemli sadrazamlarından Mehmed Paşa'nın (ö. 1649) oğludur. Mehmed Paşa Yenikapı Mevlevihanesine olan intisabından dolayı kaynaklarda Mevlevî ya da Sufî / Sofu Mehmed Paşa olarak anılmaktadır.⁵ Çalışmaya konu olan mesnevinin yer aldığı nüshalardan biri olan İstanbul Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Numara 621'deki *Mecmû'atü'r-Resâ'il*'in zahriyesinde *Hilye-i Merhûm Selîmî Dede ibn-i Vezîr Mevlevî Mehmed Paşa* ifadesi yer almaktadır. Selîmî'nin de aynı dergâha intisap edip Dede unvanı almış olması muhtemeldir. Bu unvan Mevlevilikte 1001 gün hizmet edip dervişlik payesine erişerek dergahta hücre sahibi olan kişilere verilmektedir.⁶ *Mecelletü'n-Nisâb*'da şair için *Selîmî mahlas Süleymân Dede el-Mevlevî* ifadesi yer almaktadır.⁷ Şairin adının Süleyman ve babasının Sufî / Sofu Mehmed Paşa olduğu bilgisinin yer aldığı *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*⁸ ve *Sicill-i Osmânî*'de⁹ şairin vefat tarihi olarak 1099 / 1687-88 gösterilir. *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*'da şaire ait iki beyit örneği de vardır:

Leb-i dilber şarâbdur gûyâ
Dil-i âşık kebâbdur gûyâ

Ebruvân mâh-ı nev cebîn meh-tâb
Ârızî âftâbdur gûyâ

³ Hayati Bice, *Hoca Ahmed Yesevi Divan-ı Hikmet* (Ankara: DİB Yay., 2015), 129.

⁴ Adem Ceyhan, "Süleyman Nahîfî'nin Mevlidü'n-Nebî Mesnevisi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, 14, (2000): 114-15.

⁵ Davut Erkan, "Sofu Mehmed Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi C. Ek-2 içinde* (Ankara: TDV Yay., 2019), 515-16.

⁶ Abdülbâki Gölpinarlı, *Mevlevî Âdâb ve Erkâm* (İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2006), 22.

⁷ Müstakîmzâde Süleymân Sadeddîn, *Mecelletü'n-Nisâb fi'n-Nesebi ve'l-Künâ ve'l-Elkâb* (Süleymaniye Kütüphanesi, Hâlet Efendi 628, 1762) v. 259.

⁸ Ramazan Ekinci, *Vekâyi'u'l-Fuzalâ Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli C. 2 içinde* (İstanbul: Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı Yay., 2018), 1616.

⁹ Nuri Akbayar, Seyit Ali Kahraman, *Mehmed Süreyya Sicill-i Osmânî Osmanlı Ünlüleri C. 5 içinde* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. 1996), 1529.

Şair, Şeyhî Mehmed Efendi'ye göre haysiyetli ve akıllı bir kimse idi.¹⁰ Aynı bilgi ve beyitler *Tuhfe-i Nâ'ili*'de de tekrarlanmaktadır.¹¹ Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü'nde iki farklı isim gibi gösterilen 16. yüzyıl şairi Selîmî, Süleyman Selim Dede¹² ile 17. yüzyıl şairi Süleyman Bey, Sufi Mehmed Paşa-zâde¹³ aslında aynı kişidir. Söz konusu kişi çalışmaya konu olan eserin de sahibi, Sofu Mehmed Paşa'nın oğlu ve asıl ismi Süleyman olan, 17. yüzyıl mevlevî şairi Selîmî'dir.

2. Nazm-ı Neseb-i Nebî

Kütüphanelerde esere ait iki nüsha tespit edilebilmiştir. Biri İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Numara 9288'deki *Mecmû'a-i Âsâr* adıyla kayıtlı cönk içerisinde. Baş ve son taraflarında boşluklar bulunan, cildi kırmızı meşin kaplı, 120 x 195 mm. ölçülerinde ve talik hatla yazılmış cönk 67 varak olup 61 varığında muhtelif eserler vardır. Zahriyesinde "Selîmî Dede" yazmaktadır. Ayrıca H 1195 tarihli Mustafâ Kâmî adının yazılı olduğu bir mühür ve mührün hemen üzerinde de H 1210 Cemaziyelevvel tarihli Hâfız Mustafâ Kâmî ibn-i İbrâhîm el-arîf-i bi-Miftâhîzâde yazılı temellük kaydı da bulunmaktadır. Mürettibi belli olmayan mecmuanın içinde aynı hatla yazılmış başka bir eserin sonunda H 1204 tarihi vardır. Cönkün tamamında yer alan su lekeleri yer yer okumayı güçleştirirken bazı bölümler tamamen silinmiştir. *Nazm-ı Neseb-i Nebî* adlı eser 1b-6b varakları arasında cetveli, çift sütun hâlinde, 21 satır üzerine talik hatla kaleme alınmıştır. 1b'de mihrabiye olup söz başları kırmızıdır. Çalışma metninde Ü1 kısaltmasıyla gösterilmiştir.

Esere ait diğer bir nüsha ise yine İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Numara 621'de kayıtlı *Mecmû'atü'r-Resâ'il* adlı kitabın 51b-57b varakları arasındadır. Eserin adı bu nüshada Hilye-i Nebî olarak geçmektedir. Fakat Mehtap Erdoğan, eserin türün özelliklerini taşımadığı için hilye türüne ait bir eser olamayacağını sebepleriyle birlikte ifade etmiştir.¹⁴ İçerisinde çeşitli hilye ve miraciyelerin bulunduğu nüshanın tamamı 101 varaktır. Kahverengi meşin, zencirekli ve miklepli bir cilt içinde ve 208 x 134 mm. ölçülerindedir. Zahriyesinde müstensih olarak Divan Kâtibi Nuh Naci Efendi adı yazılıdır. Ayrıca H 1210 Mehmed Nebî ve H 27 Safer 1274 Ali Rızâ an Hulefâ-yı Âmedî isim ve tarihlerinin yazılı olduğu iki temellük kaydı da vardır. Adı geçen mecmuanın 51b-57b varakları arasında yer alan *Nazm-ı Neseb-i Nebî* adlı eser cetveli, çift sütun hâlinde, 17 satır üzerine talik hatla yazılmıştır. Söz başları ve dua beyitleri kırmızıdır. Rekabe kaydı vardır. Çalışma metninde Ü2 kısaltmasıyla gösterilmiştir.

2.1. Şekil Özellikleri

Bu bölümde mesnevinin tertibine ve eserdeki vezin, kafiye ve redif kullanımına dair öne çıkan hususlar değerlendirilmeye çalışılacaktır.

2.1.1. Tertip Şekli

Nazm-ı Neseb-i Nebî adlı mesnevi Arapça mensur bir bölüm ile başlamaktadır. Bu mensur bölümde eserin içeriği ile alakalı Kur'an-ı Kerim'den ayetler ve bir hadis-i şerif metni yer almaktadır.¹⁵ İç içe geçmiş çeşitli konulardan bahseden ya da belli bir konuyu işleyen ve müstakil olarak yazılan mesnevilerin tertibinde giriş, konunun işlendiği bölüm ve bitiş olmak üzere üç ana bölüm bulunmaktadır.¹⁶ Mesnevi nazım şekliyle yazılan *Nazm-ı Neseb-i Nebî* adlı

¹⁰ Ekinci, *Vekâyi'u'l-Fuzalâ Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli*, 1616.

¹¹ Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, *Mehmet Nâil Tuman Tuhfe-i Nâilî Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri C. 1 içinde* (Ankara: Bizim Büro Yay. 2001), 451.

¹² Filiz Kılıç, "Selîmî, Süleymân Selîm Dede" *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (2014-2020): erişim tarihi: 27.12.2023, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/selimi-suleyman-selim-dede>.

¹³ Abdullah Aydın, "Süleyman Bey, Sûfî Mehmed Paşa-zâde", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (2014-2020): erişim tarihi: 28.12.2023, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/suleyman-bey-sufi-mehmed-pasazade>.

¹⁴ Mehtap Erdoğan, "Türk Edebiyatında Manzum Hilyeler" (Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2011), 1861-62.

¹⁵ Söz konusu hadis-i şerif ve ayetlerin mealleri çalışmanın *Muhteva* bölümünde dipnotla gösterilmiştir.

¹⁶ Ahmet Kartal, *Doğunun Uzun Hikayesi Türk Edebiyatında Mesnevi* (İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yay., 2014), 93.

eserde de bu tertibe uyulduğu görülmektedir. Giriş bölümü *besmele* lafzının geçtiği bir beyit ile başlayıp tahmit ve tevhit özellikleri taşıyan beyitlerle devam eder (2-8). Şairlerin övüldüğü beyitlerin (9-18) ardından münacat özelliği taşıyan beyitler (19-21) ve Hz. Muhammed'in övüldüğü naat beyitleri gelir (22-30). 10 beyitlik *Sebeb-i Te'lîf-i Manzûme* başlığı altında eserin yazılış sebeplerinden bahsedilir (31-40). Herhangi bir başlık atılmadan geçilen konunun işlendiği bölüm ise 150 beyitten oluşmaktadır (41-190). Bitiş bölümü eserin bittiğini bildiren ve dua beyitlerinin yer aldığı (191-194) toplam 4 beyitten oluşmaktadır. Eserin bitiş bölümünün ardından muhtemelen müstensih tarafından ilave edilmiş; *Zeyl-i Li'n-Nâzım* başlığı altında -biri okunamayacak kadar silinmiş (198)-, konuya katkı sağlamak amacıyla yazılmış 6 beyit daha vardır (195-200).

2.1.2. Vezin

Nazm-ı Neseb-i Nebî adlı mesnevi, remel bahrinin fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün kalıbıyla yazılmıştır. Aruz ölçüsüyle yazılan her eserde görülebilecek imale, zihaf ve vasıl gibi uygulamalara bu eserde de rastlanılır. Fakat aşağıdaki beyitte görülen eğik harflerle yazılı; art arda iki hece, kelime ve tefilelerde yapılan imalelerin beytin ahengini olumsuz etkilediği söylenebilir.

Virür *idi* o derünü şâfî
Luţf ile aña cevâb-ı şâfî (47)

İmale-i memdude de denilen med, Cem Dilçin'e göre şiirde iç uyumu sağlayan en önemli öğelerdendir ve bir ses sanatıdır.¹⁷ Eserde med kullanımına örnek olarak şu ifadeler verilebilir: *Kâm-yâb* olma (26), *Feyz-bahş* ola (40), *Hâk-pâyûnda* (46).

Aruzda vezin gereği Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun hecelerin kısa hece değerinde okunmasına zihaf denir. Mahlaslarda ve sonu nisbet ye'si ile biten kelimelerde yapılan zihaf bir kusur olarak görülmemektedir. *Hâkânîyi* (9), *bâkî-i* (35), *hâmî* (118), *Ma'nîsin* (149) gibi ifadeler bu tür kullanıma birer örnektir.

Sonu ünsüzle biten bir kelimenin ünlüyle başlayan bir kelimeye katılarak okunmasına vasıl denilir. Vezin gereği yapılan bu uygulamanın bu eserde de sıklıkla kullanıldığı görülür. Böyle *ihsân kim ider ihvâna* (18), *Senüñ ihmâlüne bâ'ış* ne ola (33), *Telef itdüñ* bu kadar ezmânı (34) gibi örnekler bunlardan bazılarıdır. Bununla birlikte halk edebiyatı ve klasik Türk edebiyatında örneklerine sıkça rastlanan ünlüyle biten bir kelimenin ünlüyle başlayan bir kelimeye vasıl yapılması durumuna bu mesnevide de rastlanır: *K'ol* (24), *K'oldılar* (28), *K'işidenler* (36), *n'eyleye* (63), *K'ahmedüñ* (72), *K'itdiler* (83), *K'o* (121), *K'oldı* (154). Ünsüzle biten bir kelimenin ayın harfiyle başlayan kelimeye katılarak okunmasına vasl-ı ayın denir ve bu bir kusur olarak kabul edilir. Klasik Türk şairlerinin işlemekte pek de sakınca görmediği bu kusur, Selîmî'nin eserinde de şu ifadelerde görülür: *Peder 'Abdulmutalib* (59), *olup 'âlemden* (66), *Öbür 'âlemde* (89), *didi ol 'âlî* (114).

2.1.3. Kafiye ve Redif

Klasik Türk şairleri sırasıyla en çok mürdef ve mücerred kafiye tercih etmişlerdir. Kafiye bulma güçlüğünden dolayı mukayyed ve müesses kafiye daha az oranda tercih edilmiştir.¹⁸ *Nazm-ı Neseb-i Nebî* adlı mesnevide de bu geleneğe bağlı olarak en çok mürdef kafiye kullanılmıştır. Daha sonra mücerred kafiye kullanılırken müesses ve mukayyed kafiye ise daha az tercih edilmiştir. Aşağıdaki örnek beyitler kullanılan kafiye türünün sıklığına bağlı olarak sıralanmıştır:

Mürdef Kafiye:
Olmamışken dahı bunlar mezkûr
Olmış idi olcaıklar mezbûr (8)

¹⁷ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi* (Ankara: TDK Yay., 2016), 14.

¹⁸ Mehmet Ali Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye* (İstanbul: Gökkuşbu Yay., 2011), 275.

Mücerred Kafiye:

Niçe zen nefsinî ‘arz eyledi hem
Beni alsun didi ol kân-ı kerem (55)

Müesses Kafiye:

Ḳavmi içre şerefi zâhir idi
Kerem ü luḡfi ḳatı bâhir idi (60)

Mukayyed Kafiye:

Tâ anı ekl ideler vaḥş ile ṭayr
Böyle itse idicek bir kişi ḥayr (62)

Klasik Türk şiirinde kafiye mahallinde, çokluk eklerinin veya aynı görevdeki eklerin kullanımına îtâ-yı celî ve bunlarla yapılan kafiyelelere de kâfiye-i şâygân denilmektedir.¹⁹ Kafiye bulma güçlüğü neticesinde ortaya çıkan bu durum, Selîmî’nin bazı beyitlerinde de görülür.

İhtilâf eylediler ehl-i luḡât
Eyleyüp her biri niçe kelimât (84)

Mâderinüñ nesebine geledüm
Anda da bir niçe söz söyleyelüm (173)

İ’tikâd itmez aña mü’min olan
Fırḳa-i nâciye içre bulınan (190)

Yukarıda da görüldüğü üzere şair ilk örnekte Arapça çokluk eklerinden olan cem’-i müennes-i salim (-ât) eki ile kafiye yaparken, ikinci örnekte emir kipinin birinci çokluk şahıs eki (-elüm) ile son örnekte ise sıfat fiil eklerinden (-an) ile kafiye yapmayı tercih etmiştir.

Revi harfinden önce gelen redif harfinin aynı olmamasına sinad, yazılışları aynı olmayan fakat ses bakımından birbirine yakın harflerin revi harfi olarak kullanılmasına da ikfa denilmektedir.²⁰ Kafiye kusurları arasında zikredilen bu durumlara Selîmî’nin mesnevisinde de rastlanmaktadır.

Anuñiçün aña dâ’im ey ḥur
Künyeti ile Ebū Yaḳza dinür (100)

Ki ezel kısmeti tebdîl olmaz
Biñ çalıssa kişi taḡyîr olmaz (48)

İlk örnekte görüleceği üzere revi harfi olan “r”den önce tekrar etmesi gereken redif harfi tekrar etmeyerek sinad yapılmıştır. İkinci örnekte ise farklı harfler olmasına rağmen yumuşak ve damak ünsüzlerinden ve benzer sesler olan “l” ve “r” harfleri revi olarak kabul edilip kafiyelenerek ikfa kusuru işlenmiştir.

Nazm-ı Neseb-i Nebî adlı mesnevide kullanılan redifler çoğunlukla ek şeklindedir. Birden çok ekin kullanıldığı redifler de vardır. Redif olarak kullanılan eklerin genellikle Arapça ve Farsça kelimelerin sonuna getirildiği görülür.

Bunda da ḥaylî ḥilâf itmîşler
Her biri bir tarafa gitmişler (92)

Nazm idüp tâ neseb-i tâhirini
Vaşf idem ol şeref-i bâhirini (21)

¹⁹ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 65.

²⁰ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 65.

İ' tîkâd eyleyüp îmânlarına
Fâtîha gönderelüm cânlarına (171)

Eserde Türkçe kökenli kelimelerin kullanıldığı kelime ve ekten oluşan redifler de kullanılmıştır.

İhtilâfâta nihâyet yokdur
Güft ü gûya dahı gâyet yokdur (186)

Buradan eyle kıyâs 'âkil iseñ
Mey-i hubbiyle anuñ kanzil iseñ (156)

Bu dahı Müdrikenüñ pûrı idi
'Arabuñ gözlerinüñ nûrı idi (132)

K'ışidenler anı taşsîn ideler
Yazınup 'âlemi tezyîn ideler (36)

2.2. Dil ve Üslup Özellikleri

Nazm-ı Neseb-i Nebî adlı eser dil özellikleri açısından sade bir eserdir. Mesnevi olması ve tahkiye üslubuyla kaleme alınması bu sadeliğin başlıca nedenlerindedir. Ayrıca okuyana ve dinleyene bilgi verme amacıyla yazılmış olması da eserin sadeliğinin diğer bir sebebidir. Fakat az da olsa dilin ağırlaştığı beyitler vardır.

Ola k'ol 'illet-i gâyi-i vücūd
Şâhib-i mertebe-i keşf ü şühūd (24)

Eserde zaman zaman şiir dilinin konuşma diline yaklaştığı ifadeler de mevcuttur.

Gele ey dil hele inşâf eyle
İbret ile nazaruñ şâf eyle (31)

Selîmî'nin bazı beyitlerde arkaik olarak değerlendirilen kelime ve ekleri kullandığı görülür. İrgürmek (32), barkırmak (65), dükeli (72), güm (30,164), -durur (64, 96, 108, 200) ve -isar (54) gibi. Bu durum onun sade bir dil tercihinin yansıması olarak düşünülebilir.

Nazm-ı Neseb-i Nebî adlı eser, şairin hüner gösterme çabasından ve estetik kaygıdan uzak, öğretme ve bilgi verme amacı güden, tahkiyevi üslupla kaleme alınmış bir mesnevidir. Eserde Hz. Peygamber'in nesebi kronolojik olarak sıralanmış ve söz konusu kişilerin akıl, zekâ, güzellik, cömertlik, koruyuculuk ve cesaret gibi belirgin özelliklerine âgâh (43), meh (65), güher (78), kân-ı kerem (55), şâh (83), kân-ı kand (103), şîr-i ner (111), şîr-i garrân (133), hâfiz-ı kavm (124), şîrîn-leb (122), göz nûrı (132), fukarânun pederi (151), sade (176) ve bânû-yı cihân (177) gibi klasik Türk şiirinde sıklıkla görülen basit mecazlarla vurgu yapılmıştır. Bu üslup eserin anlaşılmasını da kolaylaştırdığı gibi yazılış amacına da uygun düşmektedir.

Eserde anlamı kuvvetlendirmek ve söze canlılık katmak adına bazen atasözü ve deyimlerden yararlanılmıştır. Telef itmek (34), hâk-pây olmak (46), sefer itmek (66), dâmenin silmek (74), âb-ı rûyî olmak (109), yüzi ağ olmak (123), hayrı dokunmak (136), âbâd olmak (146), kaleme getirmek (175), alna yazılan başa gelir (87) bunlardan bazılarıdır. Yine "Dervişin fikri ne ise zikri de odur" atasözünü anımsatan;

Kişinüñ her ne ise sırr-ı dili
Olur elbetde zebânında celî (187)

beyti ile özlü söz mahiyetinde ve tavsiye niteliğinde söylenmiş;

Hüsn-i zandan kişi merdūd olmaz
Sü' -i zandan dahı mes'ūd olmaz (185)

beyti esere dair dikkat çeken üslup özellikleri arasında sayılabilir.

2.3. Muhteva Özellikleri

Nazm-ı Neseb-i Nebî adlı eser Arapça mensur bir bölüm ile başlamaktadır. Bu bölümde neseple ilgili Kur'an-ı Kerim'in Bakara suresinin 128-129. ayetleri²¹ ve fetret ehlinin cehennemden kurtuluşuna delil gösterilen İsrâ suresinin 15 numaralı ayeti²² ile Hz. Peygamber'in nesebi hakkındaki hadis-i şerifin metni²³ yer almaktadır. Enes bin Mâlik tarafından rivayet edilen bu hadis-i şerifin Ebû Bekr Ahmed el-Beyhakî'nin (ö. 1066) *Delâ'ilü'n-Nübüvve*, Hâkim en-Nîsâbü'rî'in (ö. 1014) *Müstedrek* ve Ebû Fazl Celâleddin es-Süyûtî'nin (ö. 1505) *Câmiü's-Sağîr* adlı hadis kitaplarında olduğu bilgisi de yine bu mensur bölümde yer almaktadır. Bu bölüm çalışmanın metnine dâhil edilmemiştir.

Klasik mesnevi tertibine uygun olarak “besmele” kelimesiyle başlayan eser, Allah'a hamt ve tevhit ifadeleriyle devam eder. Bu ifadelerde her şeyin onun tarafından yoktan var edildiği; yerde ve gökte canlı cansız ne kadar varlık varsa ona secde edip onu tespih ettiği ve onun emri altında olduğu vurgulanır (1-8). Daha sonra klasik Türk edebiyatında hilye türünün başarılı örneklerini vermiş olan Hâkânî Mehmed Bey, Cevrî ve Neşâtî övgüsünün yapıldığı beyitlerle eser devam eder (9-18). Bu beyitlerin ardından Selîmî, Hz. Peygamber'in temiz soyunun övüldüğü bir eser yazmayı nasip etmesi için Allah'a dua eder.

Bu fakîri dağı ābād eyle
Midhat-i Ahmed ile şād eyle
Nazm idüp tā neseb-i tāhirini
Vaşf idem ol şeref-i bāhirini (20-21).

Eserin 22 ile 30. beyitleri arası Hz. Peygamber övgüsünde yazılmış naat beyitleridir. Övgülerin ardından ona, ailesi ve arkadaşlarına salavat, selam ve dua ifadeleri gelir. Mesnevinin yazılış amacının belirtildiği sebep-i telif bölümünde şair, ömrünü boşa harcadığını; ahirete geçmeden önce bırakacağı bu mübarek eserle kalıcı olmak istediğini; eseri işitenlerin beğenip onu yazıp (çoğaltarak) dünyayı süslemelerini umduğunu söyler. Eserin aşık ve ehl-i dil için de bir neşe ve cilve vesilesi olmasını bekler (31-40). Konunun işlendiği bölüme girişte şair, bu eseri yazarken siyer kitaplarından yararlandığını söyler ve Hz. Peygamber'i iki cihan güneşi olarak vasfederek onun Hâşimî, Ebtahî, Mekki ve Kureşî künyelerini zikreder (41-42). Ardından Hz. Peygamber'in babası Abdullah ile başlayan neseb zincirine sırasıyla Abdulmuttalib, Amr (Hâşim), Abdumenâf (Muğîre), Kusayy (Mücemmi), Kilâb (Hâkim), Mürre (Ebû Yakza), Ka'b, Lü'ey, Gâlib, Fihri (Kureş), Mâlik, Nadr (Kays), Kinâne, Huzeyme, Müdrîke (Amr), İlyâs, Mudar (Amr), Nizâr, Ma'ad ve Adnân ile devam eder. İsimleri geçen bu kişilerin öne çıkan özellikleri, sayıları 2 ila 15 arasında değişen beyitlerle anlatılmaya çalışılır. Yüz ve vücut güzelliği, peygamberlik nurunu taşımaları, cömert, fazilet sahibi ve fakir dostu olmaları, Kâbe koruyuculuğu, kavimlerine efendilik ve başkanlık ederek onları korumaları, cesur, kahraman, akıllı, zeki ve uyanık olmaları, hatiplik ve hikmetli söz söylemeleri bu özelliklerden bazılarıdır. Şair, isimleri ve vasıfları zikredilen bu kişilerin her biri için anıldıkları bölümün sonuna bir dua beyti koyar. Bu dua beyitlerinde Allah'tan onları affetmesini ve rahmetiyle onları cennete

²¹ Bakara 2/128-129: “Ey Rabbimiz! Bizi sana teslim olanlardan eyle, soyumuzdan da sana teslim olacak bir ümmet çıkar. Bize ibadet usullerimizi göster, tövbemizi kabul et. Şüphesiz tövbeleri kabul eden, merhameti bol olan yalnız sensin. Soyumuzdan, onlara senin ayetlerini okuyacak, kitabı ve hikmeti öğretecek, onları arındıracak bir elçi çıkar rabbimiz! Çünkü yalnız sensin kudret ve hikmet sahibi”. Hayreddin Karaman, Mustafa Çağrı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadreddin Gümüş, *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir C. 1 içinde* (Ankara: DİB Yay.,2006), 204-205.

²² İsrâ 17/15: ... Biz bir resul göndermedikçe azap da etmeyiz. Hayreddin Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir C. 3 içinde* (Ankara: DİB Yay., 2007), 469.

²³ Hadis-i şerifin meali: Ben Muhammed b. Abdillâh b. Abdilmuttalib b. Hâşim b. Menaf b. Kusay b. Kilab b. Mürre b. Ka'b b. Lü'ey b. Galib b. [Fihri b.] Malik b. Nadr b. Kinane b. Müdrîke b. Huzeyme b. İlyas b. Mudar b. Nizar b. Mead b. Adnan'ım. Allah Teala, beni iki fırka olan insanların en hayırlısından kılıp ana babamdan dünyaya getirdi. Bana cahiliye işlerinden kötü bir şey ulaşmadı. Ben gayrimişru değil, Adem'den ana babama kadar hep evlilik yoluyla kurulan ailelerden dünyaya geldim. Ben soy olarak da baba olarak da en hayırlıyım. Seyit Avcı, *İmam Suyûtî el-Câmiü's-Sağîr Tercümesi C. 1 içinde* (Konya: Serhat Kitabevi, 2012), 519-20.

koymasını diler (43-155). Eserde yine konunun işlendiği bu bölümde, Hz. Peygamber'in ecdadının Hz. İbrahim'in dini üzere mümin olduğu, Hz. Peygamber'in hürmetine o ecdadın hiç bozulmadığı ve bu soydan nice peygamber, evliya ve takva sahiplerinin geldiği belirtilir. Neseb zincirinde âlimlerin zaman zaman ihtilafa düştükleri ama hiç kimsenin Hz. Adem'e kadar olan atalarını bilemeyeceği, bunun yalnızca Allah tarafından bilenebileceği ve bu yüzden de bu konuda su-i zan edilmemesi gerektiği söylenir ve cümlesi için Fatiha talep edilir (156-172).

Nazm-ı Neseb-i Nebî adlı mesnevinin 173 ile 181. beyitleri arasında, Hz. Peygamber'in anne tarafından olan ataları da zikredilir. Bu beyitler aralığında annesi Âmine ve dedeleri Vehb, Abdümenâf, Zühre ve Kilâb'a dair övgü dolu ifadeler yer alır. Onların da yine Araplar arasında cömertlik ve faziletleriyle meşhur oldukları belirtilir. Daha sonra şair, okuyucuya seslenerek temiz kalpli bir müminin Hz. Peygamber'in nesebi hakkında şüphe etmeyeceğini ve su-i zandan kaçınması gerektiğini söyler. Allah'ın Rahman sıfatının bir tezahürü olarak ve en sevdiği kulunu üzmemek adına o temiz soyu cehenneme koymayacağını da ifade eder (182-190).

Selîmî, eserini bitirerek arzusuna kavuştuğunu söylediği hatime bölümünde, el açıp Allah'a dua eder. Kıyamet günü Peygamber'in sancağı altında haşredilerek ona kavuşmayı umut eden şair, duasına amin diyenlere de iki cihanda esenlikler diler (191-194). Esere zeyil olarak yazılan ve biri okunamayacak kadar silinmiş 6 beytin yer aldığı son bölümde ise, peygamberlik nurunun Hz. Adem'in alınına emanet olarak verildiği, Peygamber'in ecdadının tebliğe yetişemedikleri için fetret devri ehlerinden sayılmalarının en güvenilir yol olduğu ve Allah'ın en doğrusunu bildiği ifade edilir (195-200).

3. Metin²⁴

NAZM-I NESEB-İ NEBÎ ŞALLALLÂHU 'ALEYHİ VE SELLEM*

Bismillâhirrahmânirrahîm

İbtidâ'-i Manzûme-i Selîmî Dede el-Mevlevî 'Afiyyun 'Anh**

(Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün)

- 1 Besmele olsa sözüñ tâc-ı seri
Açılıp murğ-ı dilüñ bâl ü peri
- 2 Aşlı gülzârına pervâz eyler
Ni'amuñ şükkrine âgâz eyler
- 3 Hâmd ol Allâha ki ma'bûd oldur
Cümleye maqşad u maqşûd oldur
- 4 Şun'ı âşârı durur her ne ki var
Eyledi ketm-i 'ademden izhâr
- 5 Yerde gökde ne ki var anı diler
Sâcid olmuş aña tesbîh eyler
- 6 Her biri kendi kemâlin cüyân
Câmid ü nâmî vü hayvân insân
- 7 Birisi dâ'iresinden ebedâ
Çıkamaz olmayıcağ emr-i Hudâ
- 8 Olmamışken dahı bunlar mezkûr
Olmış idi olıcağlar mezbûr

²⁴ Hz. Peygamber'in, babasının ve dedelerinin isim, sıfat ve künyeleri metinde kalın harflerle gösterilmiştir.

* Başlık Ü1: - Ü2.

** Başlık Ü1, Ü2.

8 Ü2: -.Ü1.

- 9 Göre Hâkânîyi kim ol emced
Nâzım-ı hilye-i pâk-i **Ahmed**
- 10 İrdi bu 'izzete çünkim ezeli
Aña kısmet idi ol baht-ı celi
- 11 Andan evvel şu 'arânuñ birisi
İtmedi ol yüze aşlâ hevesi
- 12 Böyle olsa olıcağ nazm u edâ
Tayyeballâhu şerâhü ebedâ
- 13 Bir de Cevrî ki Çihâr-ı Yârûñ
Hilyesin nazm idüp ol ahrâruñ
- 14 Dil-i sünnîyi ferağ-nâk itdi
Râfîzî kalbini ğam-nâk itdi
- 15 Aña da irdi o yüzden in 'âm
Eyledi bunda kemâlin itmâm
- 16 Biri de Edrinenüñ ehl-i dili
Nazm idüp hilye-i pâk-i rüsülü
- 17 O da bezl itdi dür-i bî-pâyân
Añılur nâmı cihânda her ân
- 18 Hâk budur irdi Neşâti câna
Böyle ihsân kim ider ihvâna
- Münâcât-ı Be-Dergâh-ı Kâdıyu'l-Hâcât***
- 19 İmdi ey cümlede hükmini revân
Eyleyen pâdişeh-i zî-sultân
- 20 Bu fakîri dağı âbâd eyle
Midhat-i **Ahmed** ile şâd eyle
- 21 Nazm idüp tâ neseb-i tâhirini
Vaşf idem ol şeref-i bâhirini
- Der-Na't-ı Habîb-i Ekrem Şallallâhu 'Aleyhi ve Sellem****
- 22 Ol şehen-şâh-ı mu'azzam-şevket
İki 'âlemde vücûdı rahmet
- 23 İrmeyen vech-i Hudâdan nazarı
Eyledükde melekûta güzeri
- 24 Ola k'ol illet-i ğâyî-i vücûd
Şâhib-i mertebe-i keşf ü şühûd
- 25 Rüz-ı maşşerde şefî' ola bize
İrmeye gerd-i elem cânumuza
- 26 Ol zamân kim çıka cânum tenden
Kâm-yâb olmaya düşmen benden
- 27 Şalavât ile selâm-ı zî-şân
Ola rûhına Hudâdan her ân

* Başlık Ü1: Münâcât Ü2.

** Başlık Ü1: Der-Na't-ı Şerîf Ü2.

- 28 Āl-i pākine daḥı şaḥbına hem
K'oldılar her birisi ḥayru'l-ümem
- 29 Her biri dīn-i mübāne erkān
Ḥāfız u nāşır-ı ehl-i ĩmān
- 30 Ḥaḳların mü'min olan itmez güm
Raḍıyallāhu Te'ālā 'anhum
- Sebeb-i Te'lif-i Manzūme*****
- 31 Gele ey dil hele inşāf eyle
'İbret ile nazaruñ şāf eyle
- 32 Göre kim cümle-i a'lā vü denī
Fi'le irgürmede bi'l-kuvve seni
- 33 Senüñ ihmālüne bā'ış ne ola
Düşine bir niye geldüñ bu ile
- 34 Telef itdüñ bu kadar ezmānı
Ne getürdüñ ele göster anı
- 35 İmdi gel bāki-i 'ömri pey kııl
Biz de bunda idelüm bezl ü sebīl
- 36 K'işidenler anı taḥşin ideler
Yazınup 'ālemi tezyin ideler
- 37 Nağmeler eyleyelüm gülgül ile
Neş'eler ḥāşıl ola ehl-i dile
- 38 Cılveler 'arz idelüm 'uşşāka
Şalalum şīt ü şadā āfāka
- 39 El-vedā' eyleyiceḳ dünyāya
Müteveccih olıcaḳ 'uḳbāya
- 40 Ḳala bizden bu mübārek nāme
Feyz-baḥş ola niçe hengāma
- 41 Silk-i taḥrīre yazup ehl-i siyer
Virdiler cümle bu vech üzre ḥaber
- 42 Ki **Muḥammed** iki 'ālem güneşi
Hāşimī Ebtāḥī Mekki Ḳureşī
- 43 Oğlıdur Ḥazret-i 'Abdullāhuñ
Zebḥine ḳur'a düşen āgāhuñ
- 44 Ḳurb-ı mīlādı bilen ehl-i kitāb
İder idi aña tenhāda ḥiṭāb
- 45 Ki benüm duḥterümi eyle ḳabül
Tā bulam 'izzet-i dāreyne vuşül
- 46 Māl ü cānumla saña bende olam
Ḥāk-pāyuñda bir efgende olam

*** Başlık Ü1, Ü2.

³⁵ 'ömri: 'ömrin Ü2.

41 yazup: dizüp Ü2.

46 cānumla: cāhumla Ü1.

- 47 Virür idi o derûnı şâfî
Luţf ile aña cevâb-ı şâfî
- 48 Ki ezel kısmeti tebdîl olmaz
Biñ çalıssa kişi tağyîr olmaz
- 49 Raĥmet-i Ĥakk aña tekrâr olsun
Ĥabri hem mehbit-i envâr olsun
- 50 İrişince bu ĥaberler ‘Araba
Duĥter ü zenleri geldi taraba
- 51 Her birisi bu kelâmı tekrâr
Sırren ü cehren iderdi her-bâr
- 52 Ki bizüz küfv olan o zî-şâna
Giremez aramuza bî-gâne
- 53 Ğonçe-fem serv-i çemen peykeri ĥür
Var ise yine ‘Arabda bulunur
- 54 Her kimüñ devleti başında ise
Olısar burc-ı şeref ol güneşe
- 55 Niçe zen nefsinı ‘arz eyledi hem
Beni alsun didi ol kân-ı kerem
- 56 ‘Aķıbet duĥter-i **Vehb** oldu naşîb
İntikâl itdi aña nür-ı **Ĥabîb**
- 57 O da mesrûre ola raĥmet ile
İre dîdâr-ı Ĥaķa ‘izzet ile
- 58 Eyledi devr iderek ĥayru’l-enâm
Mebde’üñ devrini bunda itmâm
- 59 Peder ‘**Abdulmuţalib** bu ki daĥı
O saĥî ibn-i saĥî ibn-i saĥî
- 60 Ĥavmi içre şerefi zâhir idi
Kerem ü luţfi ĥatı bâhir idi
- 61 Vaşf idenler didiler bî-‘illet
Ĥağlar başına ĥordı ni‘met
- 62 Tâ anı ekl ideler vaĥş ile tayr
Böyle itse idicek bir kişi ĥayr
- 63 Vaĥş ü tayr ile iden böyle ‘amel
Âdeme n’eyleye fikr it ol ecel
- 64 Ka‘benüñ bâbını evvel zerden
Bu durur eyleyen ey şâĥib-i fen
- 65 **Şeybetü’l-ĥamd** idi nâmı o şehüñ
Nür barķırdı yüzünde o mehüñ
- 66 Sinni yüz kırķa irişdükde o pîr
Sefer itdi olup ‘âlemden sîr
- 67 Raĥmet-i Ĥakk ile mes‘üd olsun
İki ‘âlemde de maĥmûd olsun

59 ki: - Ü2.

- 68 ‘Amruñ oğlı bu dağı beyne’l-ümem
Laqabı **Hâşim** özi kân-ı kerem
- 69 Câm-ı cedb içre idüp heşm-i şerîd
Kavmini sîr ider idi o ferîd
- 70 Anuñiçün aña **Hâşim** didiler
Kavmi içre olan erbâb-ı hüner
- 71 Vech-i pâkindeki ‘âlî nûrı
Böyle vaşf eyledi Nîşâbüri
- 72 K’ahmedüñ nûrını andan her ân
Seyr iderdi dükeli pîr ü cüvân
- 73 Sinn-i pâki iricek ‘işrine
O kerem ma’deni şâfi sîne
- 74 ‘Azm idüp dâr-ı beqâyâ bî-bâk
Dâmenin silkdî cihândan çâlâk
- 75 Kimi dir hams ile ‘işrine tām
İricek ‘ömr-i ‘azîzi bā-kām
- 76 Düşmeyüp bu kafes-i ten gamına
Terk ü tâz itdi beqâ ‘âlemine
- 77 İki ‘âlemde o meh şâd olsun
Medfeni nûr ile âbâd olsun
- 78 Bu dağı ‘Abdumenâfuñ püseri
Vaşf idenler didiler ol güheri
- 79 Kaddi mevzûn idi hem çehresi hûb
Konmamışdı yüzine gerd-i ‘uyüb
- 80 Hem şecâ’atle olup fahr-i ‘Arab
Kân-ı cüd idi o pâkîze-neseb
- 81 Nâm-ı pâkine **Muğîre** didiler
Ol idi kavm-i Kureyşe server
- 82 İre Hâkkuñ ebedî rahmetine
Muştafâ Hazretinüñ hürmetine
- 83 Bu dağı ibn-i **Kuşayy**-ı âgâh
K’itdiler kavmi anı âhir şâh
- 84 İhtilâf eylediler ehl-i luğât
Eyleyüp her biri niçe kelimât
- 85 Ola taşgîr-i kaşiy k’ol yüzi ağ
Vağanından niçe dem oldı ırağ
- 86 Naql idince pederi mâder anı
Çıkarup gurbete koydı vağanı

69 Câm-ı: ‘Amm-ı Ü1; idüp: - Ü1.

74 bî-bâk: pey pâk Ü2.

75 hams: sitt Ü2.

76 Terk ü tâz: Türk-i tâz(e) Ü1.

- 87 ‘Ākıbet düşdi Kuḍā‘a eline
Gelür elbetde yazılan alına
- 88 Niçe dem anlara sultān oldı
Atdı tutdı şeh-i devrān oldı
- 89 Öbür ‘ālemde de sultān olsun
Mazhar-ı rahmet-i Raḥmān olsun
- 90 Sa‘y iden şıḥhatine esmānuñ
Nāmına didi **Mücemmi**‘ anuñ
- 91 Bu daḥı şöhret ile pūr-ı **Kilāb**
İre cennetden aña bŷy-ı gül-āb
- 92 Bunda da ḥaylī ḥilāf itmişler
Her biri bir tarafa gitmişler
- 93 Ba‘zılar böyle dimişler ey yār
Aña kār olmış idi av ü şikār
- 94 Maşdarından ola ya ḥod menkŷl
Naḳl idüp böyle dimiş ba‘zı fuḥŷl
- 95 Nām-ı pākinde şaḳın itme nizā‘
Ki **Ḥakīm** idi bilā-şek o muṭā‘
- 96 İbtidā sīm ile seyfi zīnet
Bu durur eyleyen ey bā-fiṭnat
- 97 Raḥmet-i Ḥaḳḳ ile memnŷn olsun
Merḳadi nŷr ile meşḥŷn olsun
- 98 Pŷser-i **Mŷrre** dinŷr buña daḥı
Ḳatı āgāḥ idi ol merd-i saḥī
- 99 Cezm ile eyledŷğinden ḥareket
Bulamazdı aña dŷşmen fırşat
- 100 Anuñiçŷn aña dā‘im ey ḥur
Kŷnyeti ile **Ebŷ Yakza** dinŷr
- 101 ‘Ākıbet dehr-i denīden gitdi
‘Ālem-i ḳudse ‘azīmet itdi
- 102 Ebedī bula şeref raḥmet ile
Cennete dāḥil ola ‘izzet ile
- 103 Bu daḥı **Ka**‘buñ olup ferzendi
Diñle vaşf idem o kān-ı ḳandi
- 104 Dir idi ḳavm-i Ḳureyşe o ḥasen
Ki **Muḥammed** olur evlādumdan
- 105 Meb‘aşinden daḥı naḳl eyler idi
Anlara ḥuṭbe idüp söyler idi
- 106 Naḳl iderler ki bu oldı bādī
Sözde bed’ itmege emmā ba‘di

100 ḥur: cŷsr Ū1.

104 o ḥasen: her dem Ū1.

- 107 Cennet içre bu dağı ola muķîm
Anı mess eylemeye nâr-ı caķîm
- 108 Buña da oldı **Lü'ey** ĥayr-ı peder
O durur ķavmi içinde server
- 109 Bu dağı cūd u saķānuñ cūyı
'Arabuñ luţf ile āb-ı rūyı
- 110 Cānına ire Ĥudādan iĥsān
Şād ola rūĥ-ı 'azîzi her ān
- 111 Bu dağı **Ġalibūñ** oldı püseri
Ki ol oldı 'Arabuñ şîr-i neri
- 112 Kendiden ĥūy-ı bedî' sālîb idi
Müstahakk-ı kereme ṭalîb idi
- 113 Rūĥına ire cemî'-i evķāt
Ṭaraf-ı Ĥazret-i Ĥakdan bereķāt
- 114 Bu dağı **Fihriñ** olupdur püseri
Vaşf iden didi ol 'ālî güheri
- 115 Laķabı beyne'l-enām oldı **Ķureys**
Şān u şevketle budur şāĥib-i ceys
- 116 O ķabîle buña nisbet olınur
Buldılar anuñ ile ķuvvet ü zūr
- 117 Bu da ķabrinde ola āsūde
İre āĥir vaţan-ı behbūda
- 118 Buña dağı peder oldı **Mālik**
Ķavmini ĥāmî 'adūsın hālîk
- 119 Ne murād itse aña irer idi
Yalıñuz bir alaya sürer idi
- 120 Şād ola rūĥ-ı 'azîzi her ān
Hem meşāmına ire bŷy-ı cinān
- 121 Bu dağı **Nađra** olup ĥayr-ı püser
K'o durur cūd u cemāl ile güher
- 122 **Ķays** idi nāmı özi şîrîn-leb
Aña meftŷn idi ĥŷsnā-yı 'Arab
- 123 Yŷzi aĝ ola iki 'ālemde
Rūĥına raĥmet ire her demde
- 124 Peder olmişdı **Kināne** buña da
Ĥāfız-ı ķavm idi dirler aña da
- 125 Yalıñuz sŷfreye el şunmaz idi
Vaşf idenler ĥuluķın böyle didi
- 126 Ķimse bulunmasa ger yanında
Bir ĥacer naşb ider idi anda
- 127 Loķmanuñ birini şunardı aña
Her yedŷkde birin ol kān-ı saĥā

125 idenler ĥuluķın: iden ĥulķını hem Ü2.

- 128 Cennet-i ‘Adn ola cāyı anuñ
Luţfına mazhar ola Raĥmānuñ
- 129 Bu daĥı oldu **Huzeyme** püseri
‘Aşırnuñ olmuş idi şîr-i neri
- 130 Şeref ü cūd ile meşhūr-ı cihān
Aña muhtāc idi cümle ‘Arabān
- 131 Kābri pür-nūr ola şubĥ ile mesā
Rūhına raĥmet-i Raĥmān ebedā
- 132 Bu daĥı **Müdrikenüñ** pürü idi
‘Arabuñ gözlerinüñ nürü idi
- 133 Tāzeliĥ vaĥtı o şîr-i ğarrān
Yetişüp tütmiş idi bir tavşan
- 134 ‘**Amr** iken oldu laĥabla meşhūr
Böyle olmuş kütüb içre meşūr
- 135 Cennet-i ‘Adn ile mesrūr olsun
Nūr-ı imān ile ma‘mūr olsun
- 136 Bu daĥı oldu püser **İlyāsa**
O ki ĥayrı tokımurdı nāsa
- 137 Budnı beyte iden evvel ihdā
Bu idi didiler erbāb-ı nühā
- 138 Ĥazretüñ telbiyesin şulbinden
İşidür idi bile ĥacca giden
- 139 Cennet-i ‘Adn ola dā’im vaţanı
Raĥmet ide ebedī aña Ġanī
- 140 Bu daĥı ibn-i **Muĥdar** şöhret ile
Ki kelām eyler idi ĥikmet ile
- 141 Her sözi cāmi‘-i envā‘-ı ĥubūr
Naĥl olınduĥda virür zevĥ ü sürür
- 142 İtdi ol şavt-ı ĥasen kân-ı saĥā
İbtidā naĥme-i ĥulv ile ĥidā
- 143 ‘**Amr** idi nām-ı laţîfî anuñ
Ĥayret-efzāsı idi ‘Urbānuñ
- 144 Ola Firdevs-i berîn aña mekân
Raĥmet-i Ĥaĥĥ ile şād u ĥandān
- 145 Bu daĥı oldu **Nizāruñ** pürü
Vech-i pākindeki ‘ālī nürü
- 146 Pederi gördüĥi dem şād oldu
Dil ü cânı daĥı ābād oldu
- 147 Fehm idüp nūr-ı Nebî olduĥımı
Şükre şarf eyledi dün ü günini

141 envā‘-ı: envār-ı Ü2.

142 şavt-ı ĥasen kân-ı saĥā: - Ü2.

143 - Ü1.

- 148 Eyledi cem‘-i keşîre iṭ‘ām
Hem daḥı niçelerine in‘ām
- 149 Didi nezr oldı bu nūra nisbet
Ma‘nîsin az didiler ehl-i luġat
- 150 Ƙabri rahmetle münevver olsun
Rûḥ-ı pâki daḥı enver olsun
- 151 Bu daḥı oldı **Ma‘aduñ** püseri
Aña dirler fukarānuñ pederi
- 152 Olduġından ötüri kân-ı saḥā
Menzilin ṭavf ider idi ġurebā
- 153 Nür-ı îmān ile ḥandān olsun
Zıll-i Ṭübā ile şādān olsun
- 154 Bu daḥı mîve-i bâġ-ı **Adnān**
K’oldı efdāl ile meşhūr-ı cihān
- 155 Mîr olurdu o zamān ‘Urbāna
Kimüñ irse nesebi **Adnāna**
- 156 Buradan eyle kıyās ‘ākil iseñ
Mey-i ḥubbiyle anuñ ḳanzil iseñ
- 157 Menzil-i rahmete mihmān olsun
Rûḥına hem niçe iḥsān olsun
- 158 Hāşılı cümlesi ehl-i îmān
Dînleri dîn-i Ḥalîlü’r-rahmān
- 159 O şehüñ hürmetine Rabb-i Celîl
İtmedi anları aşlā tebdîl
- 160 Müttefikdür ‘ulemāmız buña dek
Fevḳine çekmediler renc ü emek
- 161 Olmaya bunlara tā kim maḳrūn
Ƙavl-i pâk-i kezebü’ n-nessābūn
- 162 İrişince buraya niçe ḥilāf
Eylediler ‘ulemā-yı eslāf
- 163 Hāzret-i Ādeme dek kim ḳādir
Ki beyān eyleye anı bir bir
- 164 Buña te’yîd-i Ḥudā lâzumdur
‘Aḳl-ı ḳāşır bu maḥalde gümdür
- 165 Bunuñ ile bile ey mü’min sen
Şaḳın ecdādına sū’-i zandan
- 166 Enbiyādan ne ḳadar hādî-i dîn
Oldı ecdādı eyā ehl-i yakîn
- 167 Evliyādan daḥı bî-ḥad ü kıyās
Etḳiyādan daḥı ey ḥayru’ n-nās
- 168 Ādeme vāşıl olunca bu ümem
Cümlesi şîr-i vegāġān-ı kerem

¹56 anuñ: - Ü2.

- 169 Oraya bâliğ olunca bu neseb
Cümlesi tayyib ü tãhirdür heb
- 170 Girmedî içlerine ğayr-ı nikâh
İrmedi bunlara telvîs-i sifâh
- 171 İ' tîkâd eyleyüp îmânlarına
Fâtîha gönderelüm cânlarına
- 172 Çün temâm oldı bi- 'avni' l-Hādî
O kerîmüñ neseb-i ecdādı
- 173 Mâderinüñ nesebine geledüm
Anda da bir niçe söz söyleyelüm
- 174 Ki bu nâme irişe itmâma
Bir hediyye ola hâşş u 'âma
- 175 Bu maħalli getürenler kaleme
Yazdılar bir niçe şîrîn-kelime
- 176 **Âmine** şâhibe-i 'izz ü şeref
Ki odur ol dür-i yek-tâya şadef
- 177 Bint-i **Vehb** idi o bânü-yı cihân
Olmış idi 'Arab içre zî-şân
- 178 Aña da oldı peder ' **Abdumenâf**
Şeref ü fazlı bunuñda âlâf
- 179 Pederi ' **Abdumenâfuñ Zühre**
'Arab içre bu daħı bâ-behre
- 180 Bu daħı pür-ı **Kilâb**-ı mezkûr
Bezî ile kavmi içinde meşhûr
- 181 Cümle efdâl ü mekârim kânı
'Arabuñ bunlar idi a'yânı
- 182 Gele ey mü' min-i pākîze-derûn
İtmeye Hâk seni inkâra zebûn
- 183 Var mı ecdād-ı şehe îkânuñ
Ebeveyne nicedür îmânuñ
- 184 Var ise şübhe vü şekkûñ terk it
İ' tîkâduñ bu maħalle berk it
- 185 Hüsni-zandan kişi merdûd olmaz
Sû' -i zandan daħı mes'ud olmaz
- 186 İhtilâfâta nihâyet yokdur
Güft ü gûya daħı ğâyet yokdur
- 187 Kişinüñ her ne ise sırr-ı dili
Olur elbetde zebânında celî
- 188 Hâşe lillâh ki o Rabb-i a'lâ
Ebedî anları nâr içre kıya
- 189 Bu mıdur şân-ı şerîf-i Raħmân
Ki Hâbîbin ide beyt-i aħzân

176 ol: o Ü2.

- 190 İ'tikâd itmez aña mü'min olan
Fırka-i nâciye içre bulunan
- 191 Ey **Selîmî** çü irişdüñ kâma
Âhir oldı bu mübârek nâme
- 192 Yüz getür Haqq'a el aç eyle du'â
Muştafâ hürmetine ol Dânâ
- 193 Haşr ide taht-ı livâsında seni
Kıla hem genc-i vişâliyle ganî
- 194 Her kim âmîn diyüp eylerse du'â
İki 'âlemde selâmetde ola
- Zeyl-i Li'n-Nâzım Eyzan ***
- 195 Ümmühâtın cihet-i âbâdan
Böyle farz eyle eyâ hulk-ı hasen
- 196 Çünkü vahy itdi Hudâ Bü'l-beşere
Ki vedî'at ola ol nür sere
- 197 Pâklar rahmına tâ âhire dek
Gider inkârı şaşkın eyleme şek
- 198 ...
...
- 199 Da'vete bulmadılar çünkü vuşûl
Fetret âyetlerini eyle kabûl
- 200 Bu durur bize tarîk-i eslem
Rabbunallâh Te'âlâ a'lem

Sonuç

Klasik Türk edebiyatında Hz. Peygamber'i övmek için tercih edilmiş pek çok tür ve bu türde çok sayıda manzum ve mensur eser vardır. Bu eserlerin hemen hepsi siyer ve hadis ilimlerinden elde edilen bilgilerin, şairlerimizin hayal dünyasında edebî bir zevkle yoğrulması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada da yine siyer ilminden doğmuş, Hz. Peygamber'in soyu vasfında kaleme alınmış ve çok fazla örneğine rastlanılmayan nesepname türünde bir eser tanıtılıp incelenmeye çalışılmıştır. *Nazm-ı Neseb-i Nebî* adlı, mesnevi nazım şekliyle kaleme alınan eserin müellifi 17. yüzyıl şairi Selîmî'dir. Kütüphanelerde esere ait iki nüsha tespit edilebilmiş ve bu nüshalar üzerinden tenkitli metni hazırlanmıştır. Nüshalar, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü 9288 ve 621 demirbaş numaralı yazmaların içerisinde yer almaktadır.

Nazm-ı Neseb-i Nebî adlı eser, hüner gösterme çabası ve estetik kaygılardan uzak; okuyucuya bilgi vermek amacıyla didaktik ve tahkiyevi tarzda yazılmış bir mesnevidir. Bu özellikler eserin sade ve anlaşılabilir olmasının başlıca nedenlerindedir. Eser, klasik mesnevi tertibine uygun olarak giriş, konunun işlendiği bölüm ve bitiş olmak üzere üç ana bölüme ayrılmıştır. Şair Selîmî, konuya girmeden önce eseri yazmaktaki amacının Hz. Peygamber'in temiz soyunu nazmetmek olduğunu söyler. Eser bu yönüyle hilye vb. türlerden farklı bir özellik göstermektedir. Biri okunamayacak kadar silinmiş toplam 200 beyitten oluşan mesnevide, Hz. Peygamber'in babası Abdullah ile en büyük dedesi Adnan arasındaki toplam 21 atasının övgüsü

* Başlık Ü1: - Ü2.

yapılmaktadır. Akıl, zekâ, hitabet, cesaret, hamilik, Kâbe koruyuculuğu, kabile reisliği, güzel ahlak, yüz ve vücut güzelliği, cömertlik ve peygamberlik nurunu taşımaları bu kişilerin en belirgin özelliklerindedir. Eserde ayrıca Hz. Peygamber'in anne tarafından 4 dedesinin övgüsü de yapılmıştır.

Hz. Peygamber'in temiz soyunun şairlerce kaleme alınması sonucu ortaya çıkan nesepname türünün ilk örneğine Hoca Ahmed Yesevî'nin hikmetleri arasında rastlamaktayız. Sonraki dönemlerde mevlit metinlerinin içerisinde de bu türe örnek olabilecek ifadeler görülmektedir. Hatta 17. yüzyıl şairi Mevcî tarafından bu türde Farsça bir mesnevi de yazılmıştır. *Nazm-ı Neseb-i Nebî* adlı eseri önemli kılan husus ise, mevcut bilgiler ışığında Hz. Peygamber'in nesebi övgüsünde, müstakil ve Türkçe yazılmış ilk manzume olmasıdır.

Kaynakça

- Akbayar, Nuri ve Seyit Ali Kahraman. *Mehmed Süreyya Sicill-i Osmanî Osmanlı Ünlüleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1996.
- Avcı, Seyit. *İmam Suyûtî el-Câmiu's-Sağîr Tercümesi*. Konya: Serhat Kitabevi, 2012.
- Aydın, Abdullah. "Süleyman Bey, Süfi Mehmed Paşa-zâde", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (2014-2020): erişim tarihi: 28.12.2023, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/suleyman-bey-sufi-mehmed-pasazade>.
- Bice, Hayati. *Hoca Ahmed Yesevi Divan-ı Hikmet*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 2015.
- Ceyhan, Adem. "Süleyman Nahîfî'nin Mevlidü'n-Nebî Mesnevisi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14, (2000): 89-141.
- Dilçin, Cem. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2016.
- Ekinci, Ramazan. *Vekâyi 'u'l-Fuzalâ Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., 2018.
- Erdoğan, Mehtap. "Türk Edebiyatında Manzum Hilyeler", Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2011.
- Erkan, Davut. "Sofu Mehmed Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ek-2, 515-517, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 2019.
- Fayda, Mustafa. "Ensâb", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 11, 244-249, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1995.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2006.
- Karaman, Hayreddin, Mustafa Çağrı, İbrahim Kâfi Dönmez ve Sadreddin Gümü. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir (I-V)*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2006-2008.
- Kartal, Ahmet. *Doğunun Uzun Hikayesi Türk Edebiyatında Mesnevi*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi. 2014.
- Kılıç, Filiz. "Selîmî, Süleyman Selim Dede", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (2014-2020): erişim tarihi: 28.12.2023, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/selimi-suleyman-selim-dede>.
- Kurnaz, Cemal ve Mustafa Tatçı. *Mehmet Nâil Tuman Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*. Ankara: Bizim Büro Yay., 2001.
- Müstakimzade Süleyman Sadeddin. *Mecelletü'n-Nisâb fi'n-Nesebi ve'l-Künâ ve'l-Elkâb*. Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi No: 628, 1762. (Mikrofilm Arşivi).
- Saraç, Mehmet Ali Yekta. *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*. İstanbul: Gökkuşbu Yay., 2011.